ZE WACHT NOG STEEDS OP HET GELUK

Pluuk Veenhuijsen overkwam het ergste wat een mens kan overkomen. Zes jaar geleden verongelukte haar zoontje Don. Elf was hij. En vorig jaar gebeurde het onmogelijke nog een keer. Dochter Madelon stapte in haar autootje en werd frontaal aangereden.
Te onwaarschijnlijk voor woorden. Statistisch gezien belachelijk. Maar het gebeurde. En Pluuk draagt dat verhaal met zich mee. Een jaar later vertelt ze het aan schrijver Koos van Zomeren.

MADELON, MALTA, 18 JAAR

DON, WIJDENES, 11 JAAR

Het gaat niet alleen over de dood van Don en Madelon, maar ook over de spanningen in haar relaties en haar voortdurende conflict met het leven. 'Als ik erover vertel denk ik dat het over een ander gaat. Als een ander het mij vertelde zou ik huilen.'

Toen Don dood was haalde z'n moeder onmiddellijk zijn oude pyjamabroekjes uit het stofmandje, want ze dacht: daar schrik ik later van. Zijn Mickey Mouse-lakens werden gewassen en weggegeven. Maar in Madelons kamer is niets veranderd sinds ze voor het laatst van huis ging en de mensen die op die heldere oktoberdag naar haar crematie kwamen, hebben ruim een half jaar later nog geen bedankje gehad. Ze kan zich er niet toe brengen er een streep onder te zetten.

Een paar dagen terug, zegt ze, heeft ze trouwens van hen gedroomd. Ze droomde dat ze ze had weggegeven.

Ze zat met Berry naast de boerderij in de zon en er kwam een auto het pad op met een vriendin aan het stuur. De kinderen werden teruggebracht, het ging echt niet. Ze waren bij een kinderloos stel geweest dat stapelgek werd van het bezoek dat almaar vroeg: hebben jullie óók een gezin met een jongen en een meisje? Don was zes en Madelon acht, precies zoals ze op die leeftijd geweest waren. Het was een blije, maar door knagend zelfverwijt overschaduwde hereniging. Toen Don op haar arm in slaap viel kreeg hij opeens het gezicht van een oud mannetje. Later nam Madelon haar mee in haar jeep, ze reed heel handig voor een kind, om het dorpje en het huis waar ze in de tussentijd gewoond hadden te laten zien. Haar moeder vroeg zich droevig af wat ze hadden doorstaan, of ze veel verdriet hadden gehad. Hoe had ze in godsnaam haar kinderen kunnen weggeven?

Het deed pijn, die droom, en bij het ontwaken besefte ze eens te meer de onherroepelijkheid van de dood. Desondanks wou ze dat ze veel vaker van hen droomde. Je hebt dan toch het gevoel dat je ze gezien hebt.

„Weet je, Koos," zegt ze met een zeker ongeloof, „ik heb zulke vreselijke dingen meegemaakt. Als ik erover vertel denk ik dat het over een ander gaat. Als een ander het mij vertelde zou ik huilen."

Ze heeft een stem die moeiteloos bij elke emotie de juiste toon vindt. Of ze nu fulmineert, verklaart, spot of klaagt, haar stem fascineert. En met deze stem vertelt ze over het medelijden dat ze heeft, niet met de kinderen, maar met de nabestaanden, zichzelf. Dan ziet ze zichzelf terug als de bakvis die ze eens geweest is, het meisje dat zich in haar onschuld had voorgenomen zich door het leven te laten verwennen.

Mooi was ze niet. Haar moeder kon haar in stomme verwondering aankijken en zeggen: kind, kind, wat ben je toch lelijk! Of een conversatie aanknopen met haar vader: snap jij nou dat ze zoveel vriendjes heeft? Nee, daar snapte hij niks van. Vind jij daar nou wat aan, als man? Nee, hij vond er niks aan.

Ze adoreerde haar moeder, die geestig was en altijd in het middepunt stond. Nu noemt ze haar *de vrouw die zich mijn moeder noemt*. Haar grote angst is te worden als zij. De aanzetten zijn er, ze vecht ertegen.

In de jaren '50 verkeerde ze met kunstenaars en artiesten op het Leidseplein, maar ze was bang voor de zelfkant en haakte af. Ze zag voor zichzelf geen toekomst weggelegd naast een potkacheltje op een zolderkamertje – en zeker voor haar kinderen niet. In Jan vond ze het andere uiterste. Hij was jurist, zoon van een gereformeerde dominee. De eerste man waarmee ze naar bed ging. Verloofd, in de kerk getrouwd, alles zoals het hoorde. Ze wou, God weet waarom, een dame zijn.

Nu moet ik zijn hand vasthouden, dacht ze toen ze op huwelijksreis waren. De verliefdheid was over, maar dat gaf niet, als hij haar maar rijk maakte. Jan, zei ze eens, we worden toch wel rijk, hè? Hij dacht van wel, ja. Zo rijk als Onassis? Nou, nee, zo rijk waarschijnlijk niet. En toen was ze teleurgesteld. Ze wou een droomhuis, een zwembad, personeel. Ze zag zichzelf recepties geven. Maar of het met haar als dame ooit wat geworden zou zijn?

Nieuw-Guinea gaf haar een kans. Jan werd er bestuursambtenaar en samen gingen ze op tournee langs de eilandjes voor Sorong. De prauw passeerde het bruisende rif en de inboorlingen haalden haar in als een dochter van de koningin. Driestemmig werd het Wilhelmus gezongen. Ze knikte en wuifde en wenste dat haar moeder haar kon zien.

Maar zoals ze niet bij het Plein had gehoord, zo hoorde ze ook niet bij Jan. Ze miste het intellectuele niveau. Ze kon dan wel goed van zich af praten, maar dat had ze van zichzelf, daar had ze niet voor geleerd. Het lukte haar niet in een flonkerende conversatie met namen van grote componisten te strooien. Nooit deed ze een gezelschap versteld staan door een briljante visie op een wereldroman te berde te brengen. Dat ervoer ze als een tekort. Nog steeds trouwens.

Ze ontbeerde ook warmte. Ze droomde een keer dat ze een kachel hadden en toen ze wakker werd wist ze met stellige zekerheid wat er aan hun huwelijk mankeerde. Hadden ze aan weerszijden van een snorrende kachel gezeten, dan was het wel goed gegaan.

Ondertussen begon Soekarno ernst te maken met zijn aanspraken op Nieuw-Guinea. Papoea-dorpjes communiceerden door middel van witte paaltjes met verkenners van de Marine Luchtvaartdienst. Lagen de palen evenwijdig dan was alles oké, lagen ze gekruist dan waren er infiltranten geland. Luns van zijn kant beloofde ernst te maken met de verdediging van het koninkrijk en stuurde Hunters van de Luchtmacht. Eén daarvan werd gevlogen door Rob, die drie jaar om haar zou werven.

Het was, zegt ze, een beetje de omgekeerde wereld. In Holland waren het de mannen die op avontuur gingen en de huwelijkstrouw lieten voor wat het was, in Biak de vrouwen. Ze profiteerden van hun schaarste. Een handvol blanke dames, allemaal getrouwd, omringd door een menigte vrijgezellen die met hun ziel onder hun arm liepen. Je zag het voor je ogen gebeuren: moeders van vier kinderen, wijde rokken, platte schoenen, geen spoortje make-up, veranderden abrupt in een vamp. Dan had zich een huisvriend aangemeld, die dag en nacht over de vloer kwam en almaar herhaalde: liefje, wat heb je toch een mooie ogen en wat jammer nou dat je eigen man dat niet ziet. En dat werkte: als het maar vaak genoeg gezegd werd werden die ogen vanzelf mooi, ze stráálden gewoon.

Ze schreef naar huis: ik ben vast opgeknapt, ik heb succes hier.

Rob had lef. Die vloog met zijn kist ondersteboven over de baai. Die droeg de verkeerde sokken hij zijn avondbaadje. Die durfde hardop *kut* te zeggen: hij weigerde ▶

HAAR MOEDER KON HAAR IN STOMME VERWONDERING AANKIJKEN EN ZEGGEN: KIND, KIND, WAT BEN JIJ TOCH LELIJK

TOEN VOND ZE EEN BRIEF. VAN EEN DAME. EN DAN ZEGT EEN MAN: IK VRIJ MET EEN ANDER, MAAR IK HOU VAN JOU

zich te laten balloteren voor de sociëteit, want – zei hij – als ik goed genoeg ben om Hare Majesteit de Koningin te dienen, ben ik zeker goed genoeg voor die kutsoos van jullie.
Hij maakte haar rigoreus het hof. Hij scheerde laag over haar woning terwijl zij handenwringend toekeek. Hij stond onder haar slaapkamerraam tot het licht uitging. Als ze 's avonds ergens op visite was zat hij in de bosjes met zijn aansteker te seinen. Hij was volstrekt anders en bracht een nieuwe levensvervulling in het verschiet: de ware liefde, Romeo en Julia, *slow-motion* op het strand. Tot haar verbijstering ontdekte ze dat ze verliefd was.
Drie jaar dubben. Scheiden, dat deed je niet. En afgezien daarvan: ze hield er niet van beslissingen te nemen. Geluk was een veel te broos bezit om zelf in de hand te nemen. „Mijn God," zegt ze, „wat heb ik me er altijd veel van voorgesteld, en wat was ik er bang voor."
Ze ging pas scheiden toen Nieuw-Guinea als kolonie werd opgedoekt. Als ze dan toch opnieuw moest beginnen, dan maar goed. Zo ging ze ook pas van Rob af toen Don dood was.
Rob was overgegaan naar de burgerluchtvaart. Ze trouwden in Engeland, verwekten een kind in Lagos, Nigeria, en woonden op een flat in Bazel toen dat geboren werd. Een meisje, Madelon. Een gezochte naam, want de jonge moeder wilde niet toevallig een van Robs exvriendinnen vernoemen.
Ze was dol op de baby en leerde een nieuwe angst kennen. Ze deed altijd zorgvuldig de ramen dicht voordat ze haar uit haar bedje haalde, omdat ze bang was dat ze haar hup, zo naar buiten zou kunnen gooien.
Toen twee en een half jaar later Don geboren werd woonden ze nog steeds in Bazel. De ware liefde had haar ware gezicht laten zien. Ze werd van prinses huisvrouw en ook Rob toonde een nieuwe kant: er werd gebeden aan tafel. Deze veranderingen beantwoordden weliswaar aan haar hang naar burgerlijkheid, maar niet aan haar romantische droom. Ze had werkelijk verwacht dat het rozegeur en maneschijn zou worden en telkens als het dat niet was, dacht ze: ja, maar hiervoor ben ik niet gescheiden. Of ze riep: „Waar blijf je nou? Je zou me toch gelukkig maken?"
In de soos op Nieuw-Guinea stonden ze al op de dansvloer voordat het orkest begonnen was en ze waren nauwelijks getrouwd of er werd helemaal niet meer gedanst. Rob bekende dat hij niet van dansen hield. En aanhalig was hij ook niet meer. Ja, toen ze zwanger was stopte hij altijd een kussentje in haar rug, maar toen een zwangere vriendin op bezoek kwam kreeg zij hetzelfde kussentje in de rug en toen was de aardigheid eraf.
Ze werd onzeker, viel ten prooi aan een verzengende jaloezie. Maakte ruzie. Ze kon fantastisch ruziemaken. Dan verdraaide ze de feiten een tikkeltje, zodat ze echt verschrikkelijk werden. Haar eigen woorden maakten haar razend. Maaltijden verdwenen in de vuilnisbak, hele serviezen gingen aan diggelen. Driftbuien verhoogden de bloeddruk en die verhoogde bloeddruk vergrootte haar drift. Later kwam een medisch aspect aan het licht: ze had een verkeerde nier. Nadat die verwijderd was bleef ze weliswaar ontvlambaar, maar er werd tenminste niet meer met vazen en theelichtjes gesmeten.

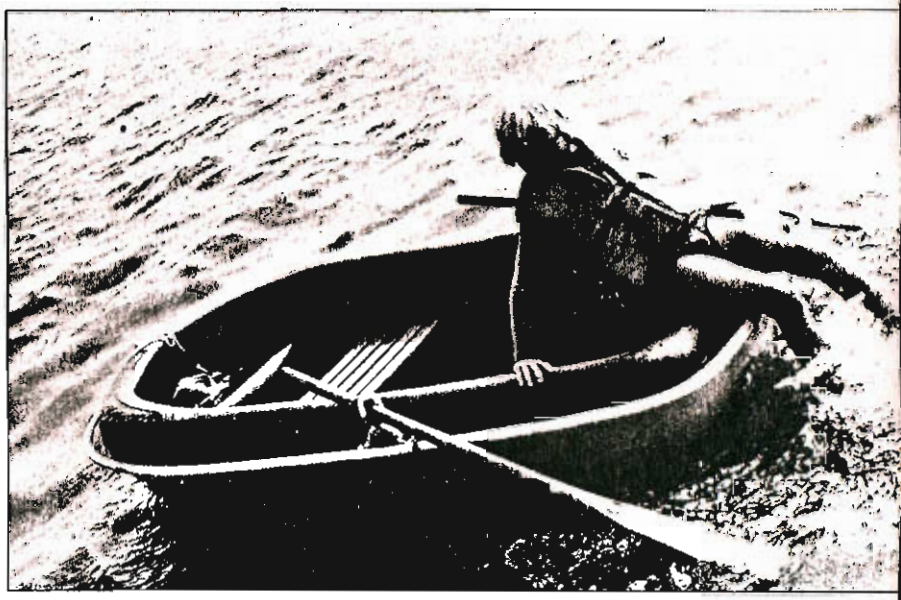
DON, BERGEN, 6 JAAR

Natuurlijk hield ze rekening met de mogelijkheid dat ze zich vergiste, dat ze belachelijk achterdochtig was. Tot ze op een dag een poppestoeltje voor Madelon maakte en zich herinnerde dat Rob rode plastic lucifers in zijn tas had, die als pootjes konden dienen. Toen vond ze een brief. Van een dame. En dan zegt een man: ik vrij met een ander, maar ik hou van jou. Maar zij was nu eenmaal duizend maal liever die ander.
Wat ze toen te verwerken kreeg pakte haar zo hard aan dat ze het op één lijn stelt met het verlies van haar kinderen. Had haar moeder haar maar niet altijd voorgehouden dat een man die zoiets deed *slecht* was, want dat geloofde ze: dat Rob niet deugde en dat uitgerekend haar dat ongeluk moest treffen. Was ze meer van deze wereld geweest, dan had ze wellicht een uitweg gevonden. Nu wist ze zich geen raad.
„Je moet het," zegt ze, „vergelijken met een kind dat zich huilend vastklemt aan de moeder die hem zojuist een draai om de oren gegeven heeft, want zij is de enige ter wereld die hem kan troosten."
De kinderen waren ondertussen kleuters geworden, wezentjes met een eigen wil. Ze deden overwachte dingen, veroorzaakten onverwachte geluiden, bezorgden hun moeder de ene doodschrik na de andere. Een permanente angst dat hun iets zou overkomen maakte haar kribbig. De helft van de tijd was ze bezig met verbieden.

Ze verhuisden naar Nieuw-Vennep, waar al die vliegeniersvrouwen met trillende handen het programma van hun man zaten na te kijken om te zien of hij met die ene speciale stewardess op trip ging. Rob was zo verliefd op een ander dat hij het gezin dreigde te verlaten.
Ze nam wraak, maar niet van harte: dat de eerste man waarmee ze wilde vreemdgaan impotent bleek te zijn, kwam als een opluchting. Maar de tweede, een heer met twee schouwburgabonnementen, een dubbele naam en een dure auto, was potent genoeg. Ze deed gretig verslag van haar triomf. *Anything you can do I can do better!* Zodra Rob echter besloot tot een serieuze poging hun huwelijk te redden, stemde ze daarmee in.
Eindelijk kreeg ze haar droomhuis: een riant verbouwde stolpboerderij achter de voormalige Zuiderzeedijk in Noord-Holland. Achteraf bezien was dat de idylle. Pa zorgde voor een royaal inkomen, ma onderhield de moestuin, bakte elke vrijdag een taart en gaf etentjes met bruine servetten en bruine kaarsen. Madelon kreeg een paard, Don een boot. Ze schreven op de garagedeur: papa is lief, mama is lief, Wodan is lief... Zoveel lieverigheid hadden ze niet eerder gekend. Het was compleet *summertime*.
Moeder had in het boek van Marble Morgan gelezen hoe ze haar man moest boeien. Met een stralende glimlach begaf ze zich naar de deur om hem te verwelkomen en waarachtig, het hielp.
Zelf wantrouwde ze al die blijheid. Gelukkige momenten joegen haar angst aan. Ze verpestte ze door terug te denken aan voorvallen uit het verleden of vooruit te grijpen op rampen die ongetwijfeld nog zouden komen. Zo vond ze altijd wel iets dat niet klopte en dan klopte er ook meteen niets meer van. De kinderen bijvoorbeeld, die hadden moeten glorieren op school en een muziekinstru-

ment moeten bespelen; de een aan de cello, de ander aan de piano, dan waren de kerstdagen pas gaaf geweest.
Ze verzón ellende. Dat was een gewoonte die ze als kind al had. Dan kwam ze snikkend haar bed uit en zei: ik droomde dat jullie dood waren; ik stond aan het graf en zag de kist wegzinken en ik voelde me toch zo ongelukkig. Haar ouders smolten haast van ontroering omdat ze zulke dingen droomde. Maar ze verzon ze en zwolg in haar verdriet.
Nu zag ze dagelijks haar kinderen verongelukken. Ze sloegen met hun hoofd tegen de open haard, verdronken in het IJsselmeer, skieden een ravijn in, verbrandden in een autowrak. Altijd paniek. Ze weigerde halsstarrig met hen te gaan fietsen, ging nooit kijken als Madelon paardreed. De ene dag zei ze: zullen jullie goed langs de kant fietsen? En de volgende dag: blijf in godsnaam niet te dicht aan de kant! In de tussentijd had ze dan bedacht dat ze met een trapper de stoeprand konden raken, vlak voor een aanstormende streekbus.
Extra wantrouwen wekte het succes in haar werk. Ooit had ze twee verhaaltjes opgestuurd aan Simon Carmiggelt, die vriendelijk liet weten dat ze een aardig gevoel had voor ironie. Ze werd correspondent voor de plaatselijke krant en kwam bij een geïllustreerd weekblad terecht. Ze schreef over de nabestaanden van de slachtoffers op Tenerife en over haar eigen face-lift. Maakte furore en wist dat ze een prijs zou moeten betalen. Op een gegeven moment zat ze in haar werkkamertje, toen een stem zei dat de samenstelling van haar gezin zich ingrijpend zou wijzigen. Ze concludeerde dat ze Rob zou verliezen.
Rob vergeestelijkte in die tijd. Was intens met de dood bezig en las alles wat los en vast zat over reïncarnatie. Het zag ernaar uit dat ze zonder hem verder zou moeten en daar begon ze zich serieus op voor te bereiden. Zo ging ze met de kinderen barbecuen als Rob er niet was, iets dat ze anders nooit deden.
Maar het was Don.
Don was een leuk kind en na z'n dood, zegt ze, is hij natuurlijk steeds leuker geworden. Hij was opgewekt, kon uren aan een brommertje prutsen en kwam dikwijls raak uit de hoek. Maar hij had ook die hang naar het perfecte. Was kwetsbaar en overgevoelig. Beende woedend weg en opende dan na een tijdje de deur op een kier om een gevouwen vliegtuigje de kamer in te laten zeilen met de tekst: het spijt mij. Hij had problemen met zijn slaapkamer. Daar kraakte iets dat angst aanjoeg. Soms ging hij met zijn beddegoed naar Madelon, soms kroop hij bij zijn moeder in bed.
„Met zo'n jongetje," zegt ze, „verlies je niet alleen een kind, maar ook een minnaartje. Hij vindt jou nog het summum."
Ze stond op het punt met vakantie te gaan, maar eerst moest een artikel af over abortus: ze had zich voorgedaan als een buitengewoon ongewenst zwangere vrouw en een aantal katholieke geestelijken gebeld om raad. Ze voelde zich gemeen, die mensen hadden zo welwillend met haar meegedacht. Haar hoofd stond al met al niet naar kindergezeur. En er mocht beslist geen lawaai in huis gemaakt worden, want Rob had een nachtvlucht gehad en moest uitslapen. Hij zou Don naar haar ouders brengen in Amsterdam en mocht eens met een slaperige kop een ongeluk veroorzaken.
„Don, donder op," riep ze.
Hij nam zijn fiets, draaide treiterig een rondje voor het raam van haar werkkamer en vertrok naar kennissen met een zwembad in de tuin. Tegen een uur of twee zou hij terug zijn. Hij fietste met een bootje in zijn hand over de smalle, met hoge bomen omzoomde landweg die langs de boerderij loopt. Werd ingehaald door een tractor,

DON, HOORN, 8 JAAR

kwam onder het wiel van een gierwagen en was, volgens de doktoren, op slag dood.
Het was 9 augustus 1979. Don was elf.

Ze stond na een redactievergadering tussen een groepje collega's en voerde het hoogste woord. Een slok op, knap cynisch. Deed beklag over het gebrek aan liefde in haar leven, zodat het leek alsof ze naar een vrijer solliciteerde. Zo herinner ik mij haar voor het eerst gezien te hebben. De aversie, die dit tafereel bij me opriep, hield lang stand en dat gaf ook niet, want het was nergens voor nodig dat wij elkaar mochten. Het duurde tot het najaar van '82. Toen ging ze op reportage met Berry, de fotograaf waarop ze verliefd geworden was. Met het oog op het naderende kerstfeest moesten ze voor een appel en een ei naar Bethlehem zien te reizen. Uitgerekend van mij leenden ze een tent, die ik naderhand met zulke uitvoerige verontschuldigingen voor eventuele beschadigingen terugkreeg, dat ik haar opeens in een ander licht zag.
„Ik dacht dat je een opgefokte vamp was," zei ik, „maar je hebt dus ook iets van een tutje." Haar gezicht verstrakte. Ik dacht dat het aan de aard van dat complimentje lag – het zou nog een tijd duren voordat ik haar gecompliceerde reactie op complimenten begon te doorzien: ze is er verguld mee en wijst ze ogenblikkelijk van de hand.
Ze begreep dat ik doelde op een periode waarin ze zich ook voor haar eigen gevoel geforceerd had. Haar zoon was dood, haar huwelijk gestrand, de ouderdom nabij. Nou ik, had ze zich verbeten voorgenomen. Alle genoe- ▶

ZE SCHREVEN OP
GARAGEDEUR: PA
IS LIEF, MAMA I
LIEF, WODAN IS
LIEF.... HET WAS
COMPLEET
SUMMERTIME

NOU IK HAD ZE ZICH VERBETEN VOORGENOMEN. ALLE GENOEGENS DIE ZE BIJ ELKAAR KON SPROKKELEN ZOU ZE BINNENHALEN

gens die ze bij elkaar kon sprokkelen zou ze binnenhalen en wie kon haar dat recht ontzeggen?
Haar zoon dood? De manier waarop ze dat zei gaf me het gevoel dat ik daarvan behoorde te weten, maar ik wist van niets. Ik moest dus behoedzaam manoeuvreren, maar mijn belangstelling, als vader en als schrijver, was gewekt. Hier was iemand die het had meegemaakt. Ze zat in de vensterbank, met haar rug naar de stilgevallen autostroom op de Stadhouderskade.
Ze vertelde over de zinloosheid die zich na zoiets van alle dingen meester maakt. Je staat onder de douche, geniet van het weldadige water en het volgende moment denk je: maar Don is dood. Je loopt door de kamer, je oog valt op de kristallen vingerkommen en je jankt: daar heb ik nou ook niks meer aan.
Ze vertelde over haar woede. De begrafenisondernemer wou bij de crematie albums neerleggen voor de handtekeningen van de aanwezigen, zodat ze die achteraf kon bedanken voor de belangstelling. „Bedanken voor de belangstelling?" riep ze uit. „Ik bedank helemaal niet voor de belangstelling, daar heb ik godverdomme recht op!"
Ze weigerde in de overlijdensadvertentie Dons leeftijd te laten opnemen, want ze wilde onder geen beding dat vreemden hun goedkope medelijden over hem uitstortten. Maar zelf rende ze elke middag naar de brievenbus om de krant te halen en als daarin een dood kind werd gemeld, stelde ze met voldoening vast: die ook! Onmiddellijk gevolgd door wroeging natuurlijk, want ze wist wat de ouders doormaakten.
Rouw. De smerige fysieke kanten ervan: kotsen, diarree. Elke avond huilen. In slaap sukkelen met drank en pillen. Het ontwaken: heel even voel je je verkwikt, niet dan komt de schaduw van de werkelijkheid al weer aanglijden. De angst een situatie te veranderen: zit je op de wc en voel je je daar toevallig lekker, dan wil je er nooit meer van af.
„O, Koos," zei ze, „ik was zo beschadigd." En in haar stem viel niets van een cliché te bespeuren.
„Maar je geloofde wel dat het echt gebeurd was?"
„Dat nog niet eens," verzuchtte ze.
Ze had Don op de brancard in het ziekenhuis zien liggen en daarna niet meer. Zo verschafte ze zichzelf een illusie. Als er een ziekenwagen door de straat reed, dacht ze: ze brengen hem thuis. Ze keek naar de televisie en besliste: als er een *Don* in de aftiteling staat leeft hij nog. Ze fantaseerde dat hij op zondagmiddag terugkwam – alle mensen die op de crematie waren geweest moesten bij elkaar worden gehaald voor een daverend feest; maar waar haalde ze op zondag zo gauw chips en limonade vandaan?
Ze ging een tijdje naar Spanje, zat daar op een terrasje en observeerde de berg ertegenover. Dan hechtte haar blik zich aan een auto die over het slingerweggetje omlaag kwam. Rob, Madelon én Don waren onderweg naar haar. Zolang die auto in beeld was voelde ze zich gelukkig. En daarna was er eigenlijk nog niets aan de hand, want dan klom haar blik weer naar boven en koos ze een nieuwe auto uit.
„Ze zeggen dat je de werkelijkheid onder ogen moet zien," zei ze, „maar waarvoor eigenlijk?"
Ze zou dolgraag geloven in een leven na de dood, maar dan in een vorm waar je ook als levende wat aan hebt. Ze hield tenslotte niet van het zieltje van Don, maar van zijn lijfje. Het koppetje met dat eenzelvige gedachtenleven, de vingertjes waarmee hij zijn veters vastmaakte. God, wat leer je een kind allemaal niet en dat doe je toch niet om het in een zieltje te zien vervluchtigen?
„En waarom is er geen lijntje, zodat iemand je kan laten weten waar hij is en hoe het met hem gaat? Ja, dan zeggen de spiritisten: *dat lijntje, dat zijn wij,* maar als ik zie wat die met hun gave doen... er gaat zo weinig troost van uit!"
Ze raadpleegde een medium en beleefde het moment van Dons sterven. Hij klaagde over een hevige *misselijkheid,* die opsteeg uit zijn maag. Dat zou dus betekenen dat *hij* niet op slag was doodgeweest. Daarmee wou ze nooit meer geconfronteerd worden.
Van huis uit was ze met spiritisme vertrouwd. Haar grootvader deed eraan en haar moeder nam het over. Na Don zei zij: „God waarschuwt twee keer, daarna laat *hij* je los." Dat includeerde eigenlijk Madelon al, maar daar stond ze nog niet eens bij stil. Ze snierde: „Dat had je me weleens eerder mogen vertellen, dan had ik acht kinderen genomen en er in ieder geval zes overgehouden."
Haar moeder, zei ze, misgunde haar alles. Zelfs van de nagedachtenis aan Don probeerde ze haar te beroven. Dan kwam ze op visite en zei ze zoetsappig: „Don is gisteren bij ons geweest. Hij komt tegenwoordig bijna elke avond. Hij vindt het verschrikkelijk dat Madelon en *jij* niet meer aan hem denken."
Ze zat nog steeds in de vensterbank en het verkeer op de Stadhouderskade had zich ongezien enkele meters verplaatst. Ze schudde haar moeder van zich af, hernam zich en begon te lachen.
„Ik zal je vertellen hoe ik Dons dood zelf gebruik. Ik kom bij mensen, als journalist dus, en ik merk dat ze me wantrouwen. Vooral die zachte-sector-mensen mogen me niet. Dan begin ik over Don. Dan word je mens voor ze. Je ziet ze denken: zo'n vrouw belazert je niet, dat doe ik trouwens ook niet."
„En achteraf ben je misselijk van jezelf?"
„Nee hoor. Het is míjn verdriet, dus daar mag ik mee doen wat ik wil. En ik heb dan altijd het gevoel dat ik samen met Don een mooie toer heb gebouwd. Hij zou erom gelachen hebben."
Opeens keek ze me ernstig aan. „Straks ga je naar huis en dan zie je je kinderen en dan denk je: o, wat ben ik blij dat ik ze nog heb."
„Of je bent extra bang ze te verliezen," zei ik.
„Ik merk dat mensen tegenwoordig graag met mij omgaan. Ik ben interessant geworden. Een lichtend voorbeeld. Aan mij kunnen ze zien dat het altijd nog erger kan."
„Je hebt natuurlijk liever dat het een ander overkomt," gaf ik toe.

Rob verschanste zich achter zijn filosofie. Alles is energie, niets gaat verloren, elke dood is een geboorte. Wat haar betreft waren dat morseseinen van Mars; zijn wijsheden maakten haar misselijk.
Ze verweet zichzelf dat ze Don had weggestuurd. Maar als het waar was dat niemand voor zijn tijd ging, zou hij

MADELON, WIJDENES, 11 JAAR

dan ook gestorven zijn als ze hem naast zich op een stoel had gezet? Over zulke dingen wilde ze praten, maar dan zei Rob algauw: *change the subject please.*
Ook van Madelon raakte ze geïsoleerd. Madelon, veertien destijds en verslingerd aan disco, leek opeens een stuk minder belangrijk. Die wás er gewoon, die hád ze al. Alles draaide om de onbereikbaarheid van Don. Ze stond een keer met zijn portret in haar hand te huilen, toen ze zich realiseerde dat in de kamer ernaast haar andere kind lag te slapen – het was alsof ze zich iemand herinnerde waaraan ze in geen tijden gedacht had.
Ze heeft, zegt ze, er ook weer van die afgrijselijke beschuldigen uitgeflapt. Madelon zou bij vrienden sinterklaas gaan vieren en wilde graag dat haar moeder meeging. Toen deze weigerde werd ze een beetje boos, waarop haar moeder haar toebeet: „Als dit het ergste is wat je van Dons dood dwarszit, dan valt het voor jóu nogal mee!" De rest van de dag zat Madelon in de schuur bij haar paard.
Achteraf hoorde ze dat het meisje bij vrienden en kennissen vaak om haar broertje gehuild had, zodat ze besefte opnieuw te kort geschoten te zijn. Maar ze was nu eenmaal het liefst alleen met haar gedachten. Voor zover ze energie over had stak ze die in haar werk, en later eiste een nieuwe relatie haar aandacht op.
Natuurlijk werd Madelon niet alleen verwaarloosd, maar ook verwend. Ze mocht op wintersport, ging zeilen en leerde waterskiën. Op haar zeventiende woonde ze een jaar op Malta, waar Rob een bungalow had. Ze kwam terug als jonge vrouw.
Ontegenzeglijk was het sterkste kind overgebleven. Madelon was zelfverzekerd en had talent om gelukkig te zijn. Ze was sportief, spontaan en eerlijk. Als ze door Hoorn liep, leek ze net de koningin van Lombardije. Iedereen kende haar, iedereen mocht haar. Misschien neigde ze naar oppervlakkigheid, ze gaf bij voorbeeld weinig om musea en literatuur, maar dat hinderde alleen haar hypochondrische moeder en die maakte er, opgelucht dat haar dochter vrijwel volwassen was, geen punt meer van.
Hun band werd hechter. Ze hadden het gezellig samen op de boerderij. Moeder was verguld met haar grote meid, die eruitzag zoals ze er zelf op die leeftijd had willen uitzien: mooi haar, gave tanden, stevige borsten. Als ze zich optutte voor een feestje, kreeg ze een dozijn complimenten mee. De dood van Don zou ze onvermijdelijk haar hele leven meedragen, maar verder had ze toch een redelijk onbezorgde en royale jeugd gehad. Niet die benepenheid, *licht uit, gas laag, elke cent omdraaien,* waarmee haar moeder was opgegroeid.
Madelon stond voor haar eindexamen van de havo. Ze zou een werkstuk maken over *Otto's Oorlog,* waarin tot haar plezier een fotograaf voorkwam die wel wat van Berry weghad. Ze had contact opgenomen met de schrijver en die stap zou haar vast een goed cijfer bezorgen. Dat was wel nodig ook, want met andere vakken ging het belabberd. Uit haar nagelaten dagboek bleek dat ze daar nachten van wakker lag. Haar laatste dagen waren vol tiener-zorgen.
„Het gekke is," zei haar moeder, „dat ik nooit meer dacht dat het haar ook kon overkomen. De gevaarlijke periode van fietsen en bromfietsen was voorbij. Ze had een autootje en ze reed beter dan ik en ze dronk nooit."
Die zondag zou zij met Berry naar kennissen in Heemstede gaan om foto's weg te brengen. Madelon had een feest. Ze leende een broek van haar moeder en koos een blouse uit die ze gezamenlijk bezaten. Ze zei: „Jij begin steeds meer op Ber te lijken: je kleren zitten onder de vetvlekken en je roept als je onder de douche staat... waaraan denk je eigenlijk als je *nee, o nee* staat te roepen?"
Dan dacht haar moeder aan het moment waarop Rob en de dokter haar werkkamer binnenkwamen om Dons ongeluk te vertellen. Dat wil zeggen: in feite dacht ze daar nog net niet aan. Ze voelde zich door de herinnering beslopen en probeerde haar weg te jagen.
Madelon knikte. Dat kon ze zich voorstellen. Kort daarop gingen ze uit elkaar.
Die avond, zegt ze, had Berry gedronken, dus zij reed op de terugweg, heel voorzichtig. Thuis gekomen vielen ze als een blok in slaap. Om een uur of twee werd er gebeld. Ze probeerde vergeefs Berry wakker te porren, trok haar peignoir aan en liep naar de deur. Er werd opnieuw gebeld en iemand riep: „Politie Hoorn." Ze wist meteen dat Madelon dood was, zekerder dan ze het van Don ooit geweten had.
Op de provinciale weg bij Hoorn schoot een tegenligger bij een splitsing de verkeerde weghelft op. Bij de frontale aanrijding brak het meisje haar nek.
Het was 8 oktober 1984. Madelon was negentien.

Het overheersende gevoel is spijt. Was ik maar een leukere moeder geweest. Had ik maar van de kinderen genoten toen het nog kon. Had ik maar nooit dit gezegd of dat gedaan.
En dan zeggen de mensen die komen condoleren en hun grootste levenswijsheid opdiepen: *vraag niet waarom.* Maar dat is nu juist wat je vóór alles ter wereld wilt weten: waarom? Waarom overkomt het mij? Waarom alletwee? Dat moet toch een bedoeling hebben? Is het een straf voor mijn ontrouw aan Jan, voor mijn besluit buiten de deur te gaan werken? Of moet je juist denken aan de ellende – ziekte, oorlog – die de kinderen bespaard is gebleven, zodat er eerder sprake is van een beloning?
Bizarre gedachten malen door je hoofd. Don had een groen fietsje, Madelon een groene VW – toeval? Ze hadden allebei een vóórongeluk – Don met een tractor en Madelon op de provinciale weg naar Hoorn – dat goed was afgelopen, maar misschien als een vingerwijzing had moeten worden opgevat.
Een vriendin legde de kaart en voorspelde haar groot verdriet om een kind; waarschijnlijk niet haar eigen kind, want daarvoor lag de kaart te veel aan de buitenkant. Maar achter haar rug had die vriendin Don wel degelijk op zijn hart gedrukt voorzichtig te zijn in het verkeer. Bestaat er dan toch zoiets als voorbestemming?
En dan die eeuwige angst dat ze Don zou kwijtraken. Betekent dat dat je onbewust voorkennis draagt? Of dat je met bepaalde gedachten het onheil over jezelf afroept? Hoe kun je dan in godsnaam zulke gedachten vermijden? Waarom? Waarom?
„En bij Madelon," piekert ze, „dacht ik er nooit meer ▶

MOEDER WAS VERGULD MET HAAR *GROTE DOCHTER,* DIE ERUIT ZAG ZOALS ZE ZELF OP DIE LEEFTIJD HAD WILLEN UITZIEN

MADELON OP MADJOE, WIJDENES, 16 JAAR

M EEN UUR OF
VEE WERD ER
ELD EN IEMAND
RIEP: "POLITIE
ORN." ZE WIST
METEEN DAT
MADELON
DOOD WAS

aan, maar ja, nou zegt Rob: ik heb altijd het idee gehad dat ik haar nog eens zou verliezen. Madelon was zijn apekontje. Hij houdt zich groot, maar hij mist haar als een gek."
Voor Rob past alles in een groot plan, voor Berry is het allemaal stom toeval. Bewijzen hebben ze geen van beiden. Dus zoek je zelf maar verder in die grabbelton van emoties en verklaringen.

De keuken heeft een lage zoldering en kleine ramen, waardoor het gedempte licht binnenvalt dat bij een boerderij hoort. Daar zat ze een dag na Madelons ongeluk aan een grote houten tafel. Haar bovenlichaam wiegde onophoudelijk heen en weer, zodat ze vaag aan een gekooid dier deed denken.
„Dus alles is voor niets geweest," klaagde ze.
„Het lijkt wel oorlog," zei ik.
„En het ergste is," vervolgde ze, „dat ik precies weet wat me de komende tijd te wachten staat. Ik geloof niet dat ik het aankan. Waarom maak ik er geen eind aan?"
Ze wrikte aan de zilveren bol aan haar linker ringvinger. Ik staarde over haar schouder naar de kippen in de boomgaard. Ze zei: „Maar dat doe ik natuurlijk ook weer niet. Ik ben veel te nieuwsgierig hoe het verder gaat."
In dezelfde keuken maakt ze nu een paar boterhammen klaar. Het is juni, bloedheet. Ik reed langs het IJsselmeer om vogels te kijken en besloot even bij haar langs te gaan. Sinds Madelon begroeten we elkaar met een kus. Je probeert je aanwezigheid iets troostends te geven, maar weet nooit of je daar goed aan doet. Ze kan plotseling uitvallen: „Ik weet heus wel waaraan ik je vriendschap te danken heb."
Het zonlicht zindert op het beton naast de schuur. We schuiven tafel en stoelen gedeeltelijk in de schaduw. Onvermijdelijke vraag: hoe gaat het nou?
Goed. Beter dan ze verwacht had. Nou ja, laatst ging ze naar de bruiloft van onze hoofdredacteur; ze bracht haar valse wimpers aan en besefte plotseling hoe ze om zoiets samen met Madelon gegiebeld zou hebben. Maar de grote, allesverslindende rouw is vooralsnog uitgebleven. Het is alsof ze het almaar uitstelt. Misschien komt het ook helemaal niet meer, misschien kun je het gewoon geen twee keer doorstaan.
Ze verwent zichzelf een beetje. Laat uit bed, kopje thee, sigaretje, in de zon zitten, zo tuttelt ze de dag door. Omdat ze zelfs de kleinste problemen met het werk niet baas kan, loopt ze in de ziektewet. Ze doet voor hoe ze op haar vingers zuigt om 's avonds in slaap te vallen: middel- en ringvinger in de mond, zodat ze met de andere vingers haar wang kan strelen.
Bijna vijftig is ze en voor het eerst van haar leven komt ze op eigen benen te staan. Ze heeft geen kinderen meer, de scheiding met Rob wordt geformaliseerd. Met Berry gaat het goed, maar ze willen niet bij elkaar intrekken. De boerderij staat te koop.
Brood met kaas, ananassap. Ze draagt een donkere zonnebril, waardoor ik niet goed kan beoordelen of ze me aankijkt. Boerenzwaluwen flitsen heen en weer tussen de schuur en de buitenwereld.
„Ik snap niet hoe je nog kunt leven," zeg ik.
Dat snapt ze zelf ook niet. Ze had zichzelf altijd beschouwd als een type dat waanzinnig zou worden als haar kinderen iets overkwam. Ze zou haar kleren verscheuren, zich krijsend aan de kist vastklampen en naar een gesticht gebracht moeten worden. Maar nee, ze is nog steeds intact.
En dan zeggen de mensen: jij bent sterk. Dat gevoel heeft ze echter helemaal niet. Ze denkt weleens: misschien ben je zo'n godvergeten ego-tripper dat zelfs de dood van je kinderen je er niet onder krijgt. Genant eigenlijk. Maar aan de andere kant: ze is niet depressief, ze heeft verdriet en het is duidelijk waarom. Als ze met een heer van de bank getrouwd was en in Almere woonde en een rimpelloos leven leidde, dan zou ze pas echt radeloos zijn en zich daarvoor nog moeten schamen ook.
Ach, zelfmoord. Haar hand dwaalt naar haar zonnebril. Even lijkt het alsof ze hem zal afzetten. Dan bedenkt ze zich. Ze zegt: „Ik ben zo naïef, Koos. Ik wacht nog steeds. Dit kan toch niet alles zijn?"

Later belt ze me op om te vertellen wat ze van *De Witte Prins* vond, maar vooral om het beeld wat scherper te stellen.
Ongeveer een week voor Dons dood was Wodan, de Mechelse herder, gestorven. Don wou meteen een nieuwe hond, weer een Wodan. Toen zei Madelon: stel je voor dat jij doodgaat, denk je dat we dan een nieuw blond jongetje nemen en het Don noemen?
Met andere woorden: is het normaal dat in een gezin zulke macabere dingen besproken worden?

Nog weer later spreken we elkaar na een redactievergadering. Een vrachtwagen van Heineken draait als een reusachtige slak de Stadhouderskade op en legt het verkeer lam.
Die ochtend, zegt ze, heeft ze spulletjes van de kinderen bij het huisvuil aan de straat gezet. Rolschaatsen van Don, een parapluutje van Madelon. Bewaard voor de kleinkinderen. Het leek haar zo leuk als die bij oma op zolder zulke dingen zouden vinden.
„Ik heb altijd in de toekomst geleefd," zegt ze.
Ik voel dat ik een afwezige indruk maak. Ik zie haar voor me als iemand met een edelsteen in haar hand; ze bekijkt hem van alle kanten en kan maar niet besluiten hoe hij er werkelijk uitziet. „Ik wil een verhaal over je schrijven," zeg ik, „maar voor het perspectief is het misschien beter nog een jaar of tien te wachten."
„Je verwacht nog meer drama?"
„Niet per se."
„Dat ik Berry vermoord of zo?"
„Dat zou mooi zijn. We zouden natuurlijk ook een verhouding kunnen beginnen."
Nu is het haar beurt om op te merken dat dat mooi zou zijn.
„Maar ik vrees dat ik je niet gelukkig kan maken," zeg ik.
„Geluk is niets voor mij; dát heb ik er tenminste van opgestoken."
„Ik vrees dat ik je ook niet op de goede manier ongelukkig kan maken."
„Nee," zegt ze, „dan wordt het niks." ●

LON, AMSTERDAM, 4 JAAR